

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-15>

**ECONOMIC DEVELOPMENT AND ADAPTABILITY
OF NATIONAL ECONOMIES IN THE REALITY
OF PROTRACTED MILITARY CONFLICTS:
INTERNATIONAL EXPERIENCE**

**ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА АДАПТИВНІСТЬ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В УМОВАХ ЗАТЯЖНИХ
ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Shcherbachenko V. O.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer, Department
of International Economic Relations,
Sumy State University
Sumy, Ukraine*

Щербаченко В. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший викладач кафедри
міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна*

Затяжні воєнні конфлікти суттєво впливають на економічний розвиток держав, спричиняючи структурні трансформації національних економік. Війна призводить до руйнування виробничої інфраструктури, скорочення інвестиційної активності, зростання державних витрат та погіршення соціально-економічних показників. Водночас досвід різних країн демонструє, що навіть за умов тривалих конфліктів економічні системи можуть адаптуватися та формувати нові моделі розвитку. Проблематика взаємозв'язку між конфліктами та економічним розвитком активно досліджується у сучасній економічній науці. Зокрема, питання впливу політичних та інституційних факторів на економічний розвиток розглядають у своїй роботі дослідники Дарон Аджемоглу та Джеймс А. Робінсон, які наголошують на важливості ефективних інститутів для забезпечення стійкого економічного зростання [1]. Водночас проблеми економічної нестабільності та конфліктів у країнах, що розвиваються, аналізує Пол Кольєр [2]. Актуальність дослідження економічної адаптивності держав у воєнний період зумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів підтримки економічної стабільності та формування передумов для післявоєнного відновлення.

Функціонування економіки під час війни характеризується посиленням ролі держави у регулюванні економічних процесів, перерозподілом ресурсів та переорієнтацією виробництва на оборонні потреби.

Такий тип економічної системи часто визначають як воєнну економіку. Серед основних економічних викликів, що виникають у період тривалих конфліктів, можна виділити: скорочення обсягів виробництва; руйнування інфраструктури; зростання інфляції; погіршення стану ринку праці; зниження інвестиційної активності.

За даними Світового банку, країни, що перебувають у стані конфлікту, демонструють значно нижчі темпи економічного розвитку порівняно з іншими державами [3]. Водночас дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку свідчать, що ефективні інститути та міжнародна підтримка можуть значною мірою пом'якшувати негативні наслідки конфліктів [4].

Важливим поняттям у цьому контексті є економічна адаптивність – здатність економічної системи реагувати на кризові виклики, зберігати функціональність основних економічних інститутів та забезпечувати поступове відновлення економічного розвитку. Аналіз міжнародного досвіду свідчить про різноманітність підходів до забезпечення економічної стійкості під час тривалих конфліктів.

Важливим прикладом є також економічний розвиток Південної Кореї після Корейської війни 1950–1953 років [5]. Активна державна політика індустріалізації та підтримки експортоорієнтованих галузей дозволила країні досягти значних економічних результатів.

Досвід В'єтнаму після двох Індокитайських воєн (1946–1954 років та 1959–1975 років) також демонструє ефективність економічних реформ. Запровадження ринкових механізмів управління та інтеграція у світову економіку сприяли стабільному економічному зростанню [6]. Крім того, значну роль у стабілізації економічної ситуації відіграє міжнародна допомога.

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити кілька ключових механізмів економічної адаптації:

1. Диверсифікація економіки, що зменшує залежність країни від окремих секторів.
2. Розвиток оборонно-промислового комплексу, який стимулює технологічний прогрес.
3. Підтримка малого та середнього бізнесу, що сприяє гнучкості економіки.
4. Залучення міжнародної фінансової допомоги.
5. Проведення інституційних реформ.

Диверсифікація структури національної економіки передбачає розвиток різних секторів господарства та зменшення залежності країни від окремих галузей або видів економічної діяльності. В умовах воєнного конфлікту окремі галузі економіки можуть зазнавати значних втрат через руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних

ланцюгів або втрату зовнішніх ринків. Саме тому диверсифікація економіки дозволяє знизити рівень економічних ризиків та забезпечити більш стабільний розвиток держави. Міжнародний досвід демонструє, що країни з більш диверсифікованою економічною структурою мають вищу здатність адаптуватися до кризових умов. Крім того, диверсифікація сприяє розвитку нових секторів економіки, створенню робочих місць та розширенню експортного потенціалу країни.

В умовах затяжних воєнних конфліктів значного значення набуває розвиток оборонно-промислового комплексу, який відіграє важливу роль не лише у забезпеченні обороноздатності держави, але й у стимулюванні технологічного розвитку та інноваційної діяльності.

Історичний досвід багатьох держав свідчить про те, що інвестиції у військово-технологічні розробки часто сприяють створенню нових технологій, які згодом використовуються у цивільному секторі економіки. Зокрема, розвиток оборонних технологій сприяв формуванню високотехнологічного сектору економіки у США та Ізраїлю. Оборонна промисловість стимулює розвиток таких галузей, як машинобудування, електроніка, авіаційна промисловість, інформаційні технології та наукові дослідження, що в свою чергу сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня технологічної конкурентоспроможності країни.

Важливим фактором економічної адаптації є розвиток та підтримка малого і середнього бізнесу. Саме цей сектор економіки характеризується високим рівнем гнучкості, швидкою адаптацією до змін ринкового середовища та здатністю оперативно реагувати на економічні виклики. Малі та середні підприємства відіграють важливу роль у створенні робочих місць, розвитку регіональної економіки та забезпеченні економічної активності навіть у складних умовах воєнного часу. У багатьох країнах держава реалізує спеціальні програми підтримки підприємництва, що включають податкові пільги, кредитні програми, грантову підтримку.

У період тривалих воєнних конфліктів фінансова підтримка з боку міжнародних організацій та партнерських держав дозволяє забезпечити макроекономічну стабільність, підтримати державний бюджет та профінансувати відновлення критичної інфраструктури. Фінансова допомога може надаватися у вигляді кредитів, грантів, технічної допомоги або інвестиційних програм.

На думку Дулласа С. Нортон, ефективні економічні інститути відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного розвитку держав навіть за умов політичної нестабільності [7]. Реалізація інституційних реформ дозволяє підвищити довіру інвесторів, покращити ефективність

економічної політики та забезпечити стійкий розвиток національної економіки навіть у складних кризових умовах.

В умовах сучасних викликів для України особливо важливим є використання міжнародного досвіду економічної адаптації. Серед пріоритетних напрямів економічної політики можна виділити: модернізацію промисловості; розвиток інноваційних секторів економіки; підтримку підприємництва; відновлення інфраструктури; залучення міжнародних інвестицій.

Публікація містить результати дослідження "Фундаментальні засади сталого та інклюзивного розвитку регіонального простору для повоєнного відновлення в умовах цифрової трансформації" (№ д/р 0125U001620, 2025-2027), що фінансується за рахунок державного бюджету України.

Література:

1. Daron Acemoglu, James A. Robinson. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. New York : Crown Business, 2012. 544 p.
2. Paul Collier. The Bottom Billion: Why the Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It. Oxford : Oxford University Press, 2007. 224 p.
3. World Bank. World Development Report 2011: Conflict, Security and Development. Washington, DC: World Bank, 2011. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/806531468161369474> (access date: 15.03.2026).
4. Organisation for Economic Co-operation and Development. States of Fragility 2022. Paris: OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/09/states-of-fragility-2022_9ee73e08/c7fedf5e-en.pdf (access date: 15.03.2026).
5. Michael J. Seth, An Unpromising Recovery: South Korea's Post-Korean War Economic Development: 1953-1961. *Education About Asia*. 2013. Vol. 18, No. 3. P. 42–45. URL: <https://www.asianstudies.org/publications/eaa/archives/an-unpromising-recovery-south-koreas-post-korean-war-economic-development-1953-1961/> (access date: 15.03.2026).
6. Мигаль М. В. Дослідження практик відновлення країн після руйнації: В'єтнам. Інститут аналітики та адвокації. 2023. URL: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-ruynaciyi-vyetnam/> (дата звернення: 15.03.2026).
7. Douglass C. North, John Joseph Wallis, Barry R. Weingast. Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 328 p.